

דברי הספד ממרן גאון ישראל רבי דב לנדו שליט"א
אחר פטירת גאון הדור שר התורה מרן רבי חיים קניבסקי זלה"ה

שר וגדול נפל בישראל.

מרן שר התורה, עמוד ההוראה, הגאון הגדול, מורנו ורבונו, רבן של ישראל, רבנו חיים קניבסקי
אם העולם היה בלעדיו, היה עולם נראה אחרת. יש אנשים ששינו את העולם. החפץ חיים שינה את העולם. החזו"א שינה
את העולם. ר' חיים שינה את העולם.

וכל אחד מוצא את ההשפעה הגדולה שקיבל, מספריו, מבקאות, הכרעות הלכתיות, חידושים, פלפולים בבה"ל בדרך
אמונה. תשובות הלכתיות. עצות וברכות. בספר מוסר ארחות יושר. בהנהגה לכלל ישראל.
מי יכול לבוא לדבר. מי בדרגות היכן שהוא אחז. אבל חייבים לדבר, ללמוד משהו. להידבק במעשיו. כשאמורא רב נפטר,
כתוב בחיד"א (עין זוכר מערכת י אות טז) משם הראשונים שהיו לו עשר הנהגות שהיה בהם חד בדרא. כל תלמיד לקח
משהו אחד. רב יוסף ורב ששת לקחו את לא להביט חוץ לד' אמות, וכשראו את הקושי, עיורו את עצמם. לוקחים משהו.
כמובן אפשר לדבר הרבה, כבר בחייו הוציאו כמה ספרים עליו, אך לפחות כמה דברים, מה שראינו בעצמנו מתוך היכרות
שזכינו קצת.

תורה: היה לו שקיעות בתורה מופלגת מאד. נכדיו וניניו ילדים קטנים הסתובבו סביבו, מרעישים, וזה לא הפריע לו ללמוד,
הוא היה 'במקום אחר'. כשנכדו היה בא לקרוא לו לזמן מנחה, הוא לא היה שומע. קרא כמה פעמים, ולא שומע, עד שהנכד
הכניס את הראש בין הספר לרב - ואז הרגיש בדבר, ומיד קם. וזה אחד מהדברים שהועיל לו שזכר היטב לימודו, בזכרון
מופלג. היה זוכר דברים בבקאות מדהימה. פעם שאלתיו, איך זוכרים את הלימוד היטב, התנסחתי כך: לומדים הרבה,
וחוזרים, אבל לא זוכרים. למדנו בישיבה, למדנו בכולל, ולא זוכרים. השיב: **תלמד בהתמדה**. מה מונח בדבריו. ללמוד
וללמוד? הרי השאלה היתה שאני לומד וחוזר ולומד וחוזר ולא זוכר. אז מה השיב? אלא כוונתו להיות שקוע בלימוד. לא
רק ללמוד ולחזור, אלא להיות שקוע בלימוד. ובאמת מי ששקוע בלימוד, כולו בלימוד, רמת הזכרון שלו בתורה עולה.
וזה מה שעניין אותו, ידיעת התורה. ה'חובות' וההספקים, זה מה שהדאיג אותו.

עמל התורה: יעידו על זה השליטה בחזו"א. לא קל להבין דברי החזו"א על בוריו, כ"ש להוציא ממנו מסקנות. והוא בשליטה
מלאה בדבריו. תלמידי חכמים לפעמים מתקשים בהבנת החזו"א, או להוציא את מסקנתו, אז פותחים שונה הלכות, דרך
אמונה, ורואים את ההבנה בחזו"א.

סיכום הנלמד: שמעתי מת"ח גדול, בעת שיצא הספר שונה הלכות לאור, היו לומדים שלעגו: הנה עוד ספר... מה כבר יש
בספר הזה? רק סיכום... אך היום יודעים שלסכם זו מלאכה גדולה. להבין משנ"ב באמת, לדעת את מסקנתו, זה לא פשוט,
וזה דורש עמל התורה גדול.

איך אפשר להבין משנ"ב בלעדי השונה הלכות? במקומות קשים, במקומות דקי הבנה, במקומות מורכבים, אם נראה
לכאורה סתירה; בשונה"ל מסדר את הדברים, מבאר את הקושיות. בהבנה עמוקה, ובפשטות.
בהקדמת ספרו שונה"ל כתב שלא בא לחדש חידושים, רק לפעמים מביא במוסגר עגול, ככה כמו טפל - מעט חידושים שלו.
וזה מעט מזעיר בספר שונה הלכות. אבל מי שלומד משנ"ב ואח"כ שונה"ל, רואה שכמעט בכל סעיף בשונה"ל יש חידושים
גדולים. איך שהוא סידר את הדברים, מה חיבר להלכה זו ומה להלכה אחרת, שינויי לשון, איך הביא את השיטות, מה
השמיט. לומדים את כוונת המשנ"ב.

רואים בזה גם את העונה העצומה שלו. ומאיך גם רואים את כח העיון שלו, שזה נחשב אצלו כדבר פשוט ומוכרח, ברור
שזה הפשט ואין כאן הבנה אחרת, זה הפשט. אמנם זה לא כתוב מפורש, אבל בעיניו זה כן כתוב, יצא לו ברור עד למאד.
אחר עמל ויגיעה רבה יצא לו הפשט הנכון, וחזר עליו עד שזה ברור כביעתא בכותחא, והוא כותב את זה לא בתור חידוש
אלא בתור שזהו כונת המשנ"ב בצורה ברורה. ופעם שאלתיו על מקום שממש הוסיף מילים בשונה"ל, שהם חידוש
להלכה, ושאלתיו היכן זה כתוב במשנ"ב? השיב - 'זה פשוט'. אכן אולי זה היה פשוט, אבל האי אין דרכו להביא חידושים
שלו? אלא זה היה כ"כ ברור אצלו, עד שזה ודאי בתוך דברי המשנ"ב, ולא ראה בזה חידוש.

לא שמעתי מאף אחד, אבל ברור לי כמעט 100 אחוז, שאת השונה"ל לא כתב בעת לימודיו הראשונים את המשנ"ב, אלא
רק אחר שידע את כל המשנ"ב כולו בע"פ, אז כשלמד שוב שב וסיכם את המשנ"ב בצורת הספר שונה הלכות. כי כזה עיון,
כזה דקדוק הלכתי, כזה הבנה אמיתית, כזה הבנה עמוקה, זה שייך רק אחרי חזרה מרובה, שוב ושוב. ובכל לימוד היו הדברים
מאירים לו, ברורים, מסודרים היטב. וכך אחר כמה פעמים שלמד, היה אצלו הכל כמונח בקופסא. ואז בלימוד נוסף, רק
אז סיכם את המשנ"ב וכתב את השונה"ל. לכן כמה פעמים ראינו, שפרסמתי הלכה ע"פ השונה"ל, ותלמידי חכמים
העירו לי - אין זה נראה ההבנה במשנ"ב. לא הגבתי, לא ידעתי מה להגיב, כי צריך כח לחלוק על השונה"ל... ושוב אחר זמן
באו להודות כששוב למדו את הדברים בעמקות, חישבנו את השיטות, ירדו לעומק כונת המשנ"ב, 'ואכן הצדק כפי שכתבת'.
ואז אמרתי שזה לא שלי, זה מהשונה"ל. לכן כל אחד שמסכם משנ"ב ונעזר בשונה הלכות, יודע שאם מבין אחרת מדבריו,
בצורה ברורה, קשה לו להחליט אחרת מהשונה"ל, אלא מציין שדעת השונה הלכות חלוקה, והבוחר יבחר. במסגרת
מבחני דרשו, שמעתי מהבוחן שאינם מוציאים שאלות למבחן, לפני שעוברים על השונה הלכות, לראות את אמיתת ההבנה.
בספר מקראי קודש הביא שהגר"א נבנצל רבה של העיר העתיקה, שהיה מתלמידי הגרש"ז אויערבך, שאל את הגרש"ז מה
הוא עושה במקום שיש לו ספק בכונת המשנה ברורה. השיב לו הגרש"ז, אני פותח את השונה הלכות. הגרש"ז א גאון
הגאונים! שידע את כל התורה! הוא פותח את השונה הלכות. כי שם יש דקדוק ביגיעה רבה, בהבנה ישרה.

זה כח העיון. הדקדוק. עמל התורה!
גם לגבי כללי פסיקה במשנ"ב, הרי מי שלומד את כל השונה הלכות מתחילה ועד סוף, ויכול למצוא כללים איך ללמוד את
המשנ"ב, עדיין לא יכול להיות בטוח בכל מקום שהוא יודע להבין. יש מקומות עדיין שצריך לראות בשונה"ל. זה כח עמל
התורה, היגיעה, וכח החזרות.

בשנת שמיטה קודמת שאלו את מרן מה יעשו החקלאים עכשיו כשלא עובדים. השיב שילמדו הלכות שמיטה. שאלו אותו
מה ילמדו? השיב - 'ירושלמי, רמב"ם וחזו"א. שאלו, הרי חזו"א קשה ללמוד לאנשים כאלו. אמר - **זה עצלות**. ללמוד
חזו"א אפי' בני תורה מתקשים, והוא קורא לזה עצלות. למה, כי אם צריך, לומדים, מעיינים, עד שמגיעים להבנה.
וזה הכח שלו, לא להתעצל. ללא לאות. לעיין. להבין כל דבר עד הסוף.

כשלומדים ספרים שיש עליהם דעת נוטה, זה פלאי פלאות. אחר שלומדים את כל הסוגיא, עם ההלכה לפרטיה, בעיון,
אח"כ פותחים דעת נוטה, רואים חידושים נפלאים. חידוש יסודי כזה, הבנה שנותנת אור על הסוגיא. למה אנחנו לא, גם
אנחנו למדנו בעיון? רואים את כח הכרעה. מהיכן זה מגיע? א' מדקדוק אחר האמת, כמות שהיא. כשאדם לומד בישירות,
מתרגל להבין אמת, בלי לחפש אנטרסים - כדי להקל פה או לצדד לסברא זו וזו, אלא הולך אחר האמת כמות שהוא, אזי
המח שלו מתרגל להיות ישר. ואז התורה אצלו נלמדת בישירות, בלי לחפש סברות מחודשים. ואז כשמחדש, אומר דברים
אמיתיים. ב', ע"י חזרות רבות מגיעים לאמיתת התורה, מה שבלימוד ראשוני - אפי' בעיון גדול, לא תמיד אפשר להגיע.

והחידוש שהוא לא היה בדור קודם, לא חי מקדם בדור דעה, ענקים ברוח ובדעה. אלא בדור שלנו. רואים איפה אפשר להגיע!

לא החזיק טלפון בבית! זה במושגים שלנו? האם אנחנו מסוגלים להבין איך אפשר בלא זה? שמעתי שכאשר יצא מכשיר הטלפון, בכולל חזו"א החתימו אברכים שלא יכניסו את זה לבית (מפני שיקולים של ביטול תורה, וכו'). 50 אברכים מופלגים מכולל חזו"א קיבלו על עצמם לא להכניס טלפון לבית. אחר שנה אחד ראה שלא יכול לעמוד, אח"כ עוד אחד, אח"כ עוד אחד. לאט לאט נשתמטו. נשארו בסוף רק 3, כמדומה ר' ידל שפירא, ועוד אחד שאיני זוכר שמו. וכן הגר"ק, כידוע. יש אולי אומרים שעזרו לו נכדיו לתקשר מה שצריך, אך זה לא נכון, זה רק לאחרונה, מה היה עד לפני זה. והראיה שרוב ככל הלומדים לא הסתדרו בלי זה, ומדובר באנשים גדולים מכולל חזו"א! והוא בכול זאת התגבר על עצמו בכל תוקף, ונשאר בחיזוק. והכל כדי להיות מונח חזק בתורה, בלי דברים חיצוניים כלל. ומה זה נוגע אלינו? כי מה הפלא שכ"כ זוכר את הלימוד, לא היה לו משהו אחר בראש. ונוגע אלינו שלפחות בשעת הלימוד להיות מנותקים מ'פלאפון'...

ההביל כל ענייני העולם הזה כפשוטו. ראיתיו בשבת אוכל עוף. הרבנית ע"ה הוציאה עוף מהמקרר, עם כל מסירותה - יודעת שעוף חם או קר זה לא תחום ההתעניינות שלו... הוציאה עוף קר, הגישה לנכד, והביא למרן, שאוכל את העוף כאוכל קרש... הוא אוכל, כי יש מצוה. יש מצוה לאכול בשבת, אז אוכלים, מה לעשות, צריך לאכול, ואוכל את זה כבעל כרחו... והכל בפשטות. הוא לא היה סגפן, לא חיפש סיגופים, אבל ההביל ענייני העולם הזה, ממילא העולם הזה לא עניין אותו. הוא לא היה קדוש מעונה. הוא אכל מה שצריך, ישן מה שצריך, אבל בלי חיבור לעולם הזה. ומה זה נוגע אלינו? שגם כשאוכלים, לא לחפש את ההנאה, לא לחפש להנות מהאכילה.

המידות! היותו. אין ספור סיפורים יש על זה. וגם ידע להבליג, ולהעביר הלאה. קרה משהו, הוא מיד חוזר לגמרא. מעשה שראיתי מסופר, פעם בא אליו אפיקורוס אמיתי, 'קראי', לבקש ברכה. אותו אחד היה על כסא גלגלים. הגר"ק לא ידע מהו, ובירכו. אח"כ ניגש האיש גם לרבנית וביקש ברכה לרפ"ש. אמרה לו תשמור שבת. הוא סירב. הביתה שהוא אנטי, ואז נודע שהוא קראי. ר' חיים שמע מזה, ואמר: 'לא אמרת לי, הא? אני מחזיר את הברכה... ותצא מכאן'. היה שם ת"ח אחד מבוגר, נורא התנעס. 'צא מכאן מהר!' זעק מנהמי לבו. והוא לא יצא מהר. בסוף יצא. הת"ח הנ"ל שהיה שם נותר סהרורי מאד, ואילו ר' חיים בשניה אחת חזר ללימוד שלו, לגמרא. אחר 5 דקות הרים ר' חיים את עיניו הטובות, אמר לת"ח ההוא בחיך: 'האם הכל בסדר? ... צריך לדעת להמשיך הלאה. היה, נגמר'. ולימוד גדול יש כאן. לדעת להעביר. למחוק מהראש. היה משהו מכעיס, נגמר, ממשיכים הלאה. לא לקחת ללב.

הכל אצלו היה לשם שמים. עד גיל 50 לא כ"כ שמעו על גדלותו. ידעו שיש בן צדיק להסטיפילר, מתמיד, כתב כמה ספרים. אברך רציני. מי חשב על גדול הדור? והוא לומד, ולא מעניין אותו אף אחד בעולם. ויושב וכותב ספרים, בדברים שאף אחד לא נוגע, ולא הלכה למעשה, הלכות עבדים, הלכות כותים, עגלה ערופה, קרני חגבים. מה אכפת לו? לומד לשם שמים. זה השטיגען שלו, די לו בזה, לא מחפש הערכה, ולא הכרה. 'אין כבוד אלא תורה', התורה עצמה היא הכבוד שלו. לא מה אנשים יראו, לא מה אנשים מחפשים. ועם הפשטות הזו הוא נשאר לעולם. לא החזיק מעצמו. הוא כיבד תלמידי חכמים שניגשו אליו, הידר לכבודם, הרגיש עצמו כקטן לפניהם.

קדושה: ראיתי שזהר לעולם לא להוריד את ידו מתחת לאבנטו. תמיד שכשיושב, אוחז את הספר ביד, לא מניח אותו על הברכים. וזה לא קל. חשבת בתחילה אולי זה רק לפעמים, לא במכוון. אך עקבתי וראיתי שהוא נזהר בדוקא. ואף על גב שבפירושו על מסכת ספר תורה (פרק ג' הלכה ט' בפירוש 'קלף'), כותב שמותר להניח ספר על ברכיים ואין בזה משום בזיון הספר. מכל מקום הוא נזהר בזה, מהטעם הנ"ל. ואין זה פשוט כלל! להיות עשרות שנים כך, גם בגיל מבוגר, ובאופן תדיר היה נזקק להניח ספרים עליו. אבל לא. כפי שראיתי, מעולם נזהר בזה, תמיד הספר על ידיו - באויר.

חסד: מעשה בנער בר מצוה שהסתפק על התפילין שלו שצבע קצת התקלף, אם צריך לצבוע. בא לשאול את מרן הגר"ק. השיב לו שצריך לצבוע. אבל אמר לו מרן: אתה אולי קטן¹, לכן אני אצבע. הנער חיפש צבע, והביא למרן, והוא צבע לו. שמעו חביריו של הנער, ולמחרת כל החברים הגיעו לר' חיים לשאול על התפילין שלהם אם צריך צביעה... והפלא הוא בזה, הרי כמה שהוא אהב את התורה, ואיך היה לו זמן ל'זוטות' כאלה?...

פעמים רבות ראיתי בעיני, איך הגיע זמן מנחה, ואצלו הזמנים הם שעון. אבל הוא שקוע בסוגיא. אין עולם. מסביבו מרעישים, נכדים משחקים בשבת, בימבה, רעשים, והוא לא שם. הנכד בא לקרוא לו, אומר לו כמה פעמים, והוא לא שומע בכלל. עד שמכניס את הראש בין הרב לגמרא, פתאום הרב מתעורר, שומע 'מנחה' ומיד קם. זה רק עם אהבת תורה שאין כמוה. ועם כל זה הקדיש שעות ביום להשיב לאחרים, בפה ובכתב. מאיפה זה? חסד!!

וסיפר בנו ר' שלמה סיפור מדהים, שצריך להבין אותו והוא למעלה מהשגתנו, על חשיבות הזמן אצלו. שכשהסטייפלר נפטר, מרן ייסד שיעור בירושלמי, פעם בשבוע, במוצ"ש. וכשגמרו את השנה, היו באמצע מסכת שבת, אמר - נגמור את המסכת. אח"כ ביקשו להמשיך עוד, היו שם עשרות ומאות שומעים. הוא לא רצה. שאל אותו בנו למה להפסיק? השיב כי לוקח לו זמן להכין את השיעור. שאל אותו כמה זמן? השיב: 5 דקות. עד כאן. האי גם 5 דקות האלו לא התבטל אלא למד? אבל מבחינתו זה היה ביטול תורה באיכות, ולכן מוכן לוותר על שיעור כזה! ואילו להשקיע שעות ביום לברך אנשים... לענות לשואלים... לנתק אותו מהלימוד שכ"כ אוהב... לזה היה לו זמן!! כי זה חסד עם יהודים. איזה אהבת ישראל! איזה עוצמה של חסד!!

תנצב"ה, וזיע"א ויה"ר שנזכה להידבק בדרכי קדשו, בעמל התורה ויגיעתה ללא לאות, התמדת התורה ושקיעות בתורה, חסד והארת פנים ואהבת ישראל, וכו'.

¹ עד שמרן האבי עזרי אמר בהספד על הסטייפלר 'הניח בן כמותו'. אז נודע הדבר.

² כי לא ידוע אם הביא ב' שערות, ראה או"ח סי' לט ס"ב וס"ק ד.